

**НЕВИМУШЕНА САМОРОБКА
ЯК ПСИХОДІАГНОСТИЧНА МЕТОДИКА У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ
ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ
ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ**

Гніда Тетяна Борисівна

tatjanagnedaja@gmail.com

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії
прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи НАПН України
м. Харків, Україна

Вивчення психоемоційного стану дітей та батьків є цікавою та актуальною задачею фахівців психологічно сфери. Особливо насущним стає питання для членів сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах (далі СЖО) внаслідок військових дій.

Ідея застосування такого виду діагностики продиктована частою відмовою дітей та батьків від заповнення стандартних тестових методик, опитувальників, малюнкових тестів. У рамках проєктивного діагностичного підходу отримання інформації засновано на аналізі особливостей дій досліджуваного з зовні нейтральним, ніби байдужим матеріалом, який стає в силу його слабкої структурованості і невизначеності об'єктом проєкції.

Проєкція розглядається як природна тенденція людини діяти під впливом своїх потреб, інтересів і всієї психічної організації при прояві захисних механізмів чи без (Генрі Мюррей). Відповідно до доповненої класифікації проєктивних методів Л. Франка невимушену саморобку відносимо до проєктивних методів експресивного підвиду.

Невимушена саморобка як *проєктивний метод* використовує слабо структурований стимульний матеріал, що допускає велике число варіантів сприйняття та інтерпретації. При цьому передбачається, що чим слабкіше він

структурований, тим вищий рівень проєкції. При цьому знижується опір при розкритті особистісних, травматичних та трагічних проблем, характерних для сімей СЖО. Досліджуваний не обмежується у виборі відповідей, і відповіді не оцінюються як «правильні» або «помилкові». Завдяки цим особливостям невимушену саморобку рекомендуємо використовувати з членами родин СЖО на початкових етапах психологічного супроводу, оскільки вона дозволяє легко встановити контакт і викликати інтерес до подальшої спільної діяльності.

Невимушена саморобка як *метод аналізу продуктів діяльності* дозволяє робити опосередковані висновки про актуальний психоемоційний стан членів родини СЖО, їх інтереси та здібності, розвиток тих чи інших психологічних якостей, думки, мрії тощо. За класифікацією емпіричних методів психологічного дослідження відносимо нашу методику до продуктів діяльності матеріальної форми.

Важливо зазначити, що при роботі з даною методикою ми використовуємо її не лише як самостійний дослідницький метод, а поєднуємо з іншими діагностичними методами: спостереження, бесіда, інтерв'ю тощо.

Процедура проведення невимушеної саморобки:

1. пропонуємо нашому клієнту аркуш паперу для роботи
2. інструкція: «потримайте лист у ваших руках, взаємодійте з ним декілька секунд, зробіть з цим аркушем все, що ви забажаєте»
3. відповідаємо на запитання нашого учасника.
4. спостерігаємо за його реакціями при виконанні завдання.
5. обговорення та аналіз продукту спонтанної творчої діяльності.

Варіанти паперових виробів як арт-продукції можна класифікувати на:

- об'ємна скульптура (труба, зім'ятий папір);
- плоска скульптура (розірваний папір);
- орігамі (літак, жабка);
- витинанки (бінго, сніжинка);
- паперопластика (вироби з паперових часток);
- надання іншого змісту аркушу паперу (покривало, сніжний покрив).

У інтерпретації продукту спонтанної творчої діяльності важливо слухати самого клієнта, адже цей виріб є прояв його особистості зовні. Ті асоціації, які виникають у автора саморобки, пов'язані з сутністю виробку, зв'язком із теперішнім станом чи подіями з минулого, думками чи мріями, важливіші за гіпотези психолога. Основними елементами продукту спонтанної творчої діяльності, які піддаються аналізу, є її розмір, форма, кількість і характер деталей, розповідь про виріб, емоційне забарвлення під час розповіді, розташування продукту відносно автора у просторі (тримає в руках, відсуває) тощо. Якщо член родини СЖО не готовий з якоїсь причини говорити про свою саморобку то можна застосовувати класичну процедуру аналізу продуктів діяльності, що дозволяє робити опосередковані висновки про актуальний стан клієнта, його інтереси та здібності, розвиток тих чи інших психологічних якостей. У подальшій роботі невимушену саморобку можна використовувати в корекційній, розвивальній роботі, терапевтичній практиці.

Таким чином, невимушена саморобка є дієвим психологічним методом у роботі з клієнтами, які опинилися в СЖО внаслідок військових дій та може бути використана в індивідуальній та груповій формі роботи.

Список використаних джерел:

1. Основи психології: Підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К.: Либідь, 1999. – 632 с.
2. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К.: «ВД «Професіонал», 2007. – 208 с.
3. Організація соціально-психологічного супроводу дітей, сімей, які постраждали внаслідок військових конфліктів / авт. кол.: Герило Г.М., Гніда Т.Б., Корнієнко І.О., Луценко Ю.А. ; заг. ред. Ю.А. Луценко. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 128 с.